

УДК [94 : 327.8 : 5] (73+510)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-347-0-66>

Михайлов В. С.

ORCID: 0000-0002-3916-9722

*доктор економічних наук, професор, кандидат філософських наук,
завідувач кафедри теоретичних дисциплін*

Коледж хореографічного мистецтва

«Київська муніципальна академія танцю імені Серґа Лифаря»

м. Київ, Україна

Неділько В. В.

ORCID: 0009-0009-3674-8129

старший викладач кафедри теоретичних дисциплін

Коледж хореографічного мистецтва

«Київська муніципальна академія танцю імені Серґа Лифаря»

м. Київ, Україна

ГЕОПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ НА ТЕРЕНАХ ПІВДЕННО-КИТАЙСЬКОГО МОРЯ

Ключові слова: геополітика, Південно-Китайське море, КНР, США.

За останні роки у світі відбувається, хоча і в дещо прихованій формі, збільшення інтересу до геополітики та різних геополітичних конструктів. Поважні інституції та відомі світові лідери у своїх меседжах оперують такими поняттями, як «сфера національних інтересів», «зони безпеки», «стратегічний простір», «історичні кордони» тощо. Це не класична геополітика, що була започаткована в працях Фр. Ратцеля, Р. Челлена, К. Гаусхофера, Дж. Маккіндера й інших. У сучасних умовах кризи міжнародного права, проявів вектору розвитку, який спрямований на побудову багатополярного світу, поступово формується «американоцентричне», «китаєцентричне» й інші аналогічні бачення «траєкторії» світової системи. За деякими оцінками (наприклад, дослідження SIPRI), на Земній кулі зараз існує понад 50 активних військових конфліктів, а також значна кількість «заморожених» протистоянь між окремими країнами, їх групами, «визвольними» та терористичними рухами тощо. У цьому контексті широкомасштабна збройна агресія РФ проти України, війна Ізраїлю проти терористів ХАМАС – лише значні ланки в небезпечних ситуаціях у різних регіонах світу в умовах настання мультикризи та перманентної кризи, що поступово охоплює планету. Ця ситуація активно формує конфлікт-

ні зони й території, на які розповсюджується чи потенційно може розповсюдитися новий військовий, політичний чи інший конфлікт. До таких потенційно конфліктних сфер можна віднести й міжнародні протистояння на теренах Південно-Китайського моря.

Зазначимо, що глобальне суперництво між найбільшими економічними потугами світу – США та КНР – найгостріше проявляється на двох основних аренах. Одна з них безпосередньо пов'язана з географічними картами – це Південно-Китайське море. Друга – геополітична концепція Китаю «Один пояс, один шлях», яка стосується намірів перекроїти карту глобальної економіки.

Український фахівець Дм. Ісаєв зазначає, що специфічною галуззю застосування історичних карт є геополітичні дослідження. Як наука геополітика перебуває на стадії становлення й вивчає комплекс географічних, історичних, політичних та інших факторів, що взаємодіють між собою та впливають на стратегічний потенціал і розподіл сфер впливу провідних держав. Картографія – зручний інструмент, вона надає засоби необхідного спрощення, даючи змогу описувати геополітичний ландшафт у загальнозрозумілих символах і готувати ґрунт для складних стратегій та важливих рішень. Очевидні розбіжності старих і нових кордонів змушують окинути оком втрачені території та спонукають амбітних політиків продумувати варіанти «повернення історичної спадщини». Дослідник, зокрема, звертає увагу на той факт, що геополітичні моделі, побудовані на основі історичних карт, забезпечують хоча й не точний, але об'єктивний, імовірний прогноз із багатоваріантним розвитком подій [1, с. 197, 206, 215].

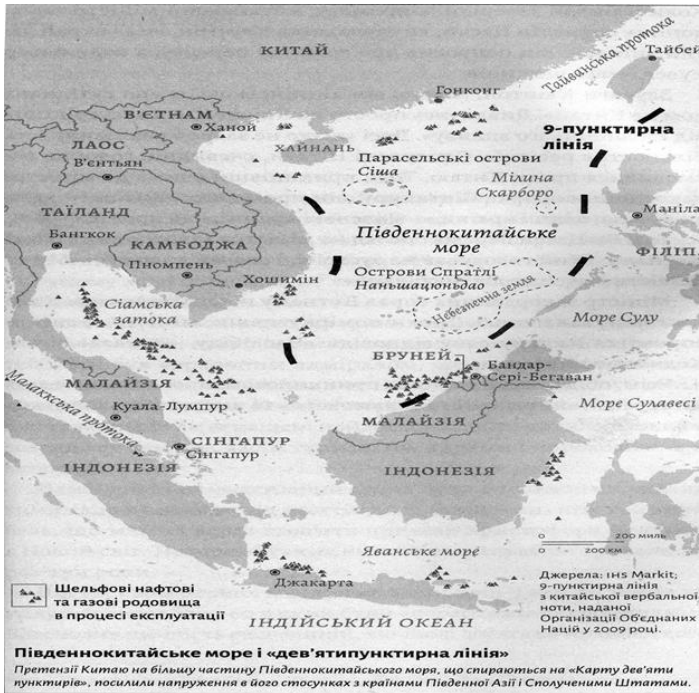
Південно-Китайське море, яке називають найважливішим водним шляхом у світі, простягається від Індійського океану до Азії і Тихого океану. Воно межує з Індонезією, Малайзією, Брунеєм, Філіппінами, В'єтнамом, Китаєм і Тайванем. На його березі розташований Сінгапур. Цими водами проходять товари на 3,5 трильйона доларів – це дві третини китайської морської торгівлі, понад 40 % японської та 30 % загальносвітової. Морем проходять 15 мільйонів барелів нафти на день, трохи менше, ніж через Ормузьку протоку, а також третина світового ЗПГ. Також «цінність і важливість запасів риби Південно-Китайського моря робить рибу стратегічним товаром і рушійною силою морських конфліктів в Азії» [2, с. 163–164].

Між 1933 і 1935 роками були поширені різні карти, які декларували китайський суверенітет над Південно-Китайським морем, що простягалося на понад півтори тисячі кілометрів від китайських материкових територій, і містили «перевірені і схвалені» урядом китайські назви для різних островів. Очоловав цей «картографічний наступ» Бай Мейчу, один із найвпливовіших і найшанованіших географів тогочасного

Китаю. Його роботу надихали не лише довгота і широта, але й націоналістичний запал. «Любов до нації – це ключовий пріоритет для вивчення географії, – казав він, – а вивчення географії потрібне для розбудови нації». У 1936 році Бай Мейчу намалював карту для свого «Атласу побудови нового Китаю». Вона зображала пунктирну лінію у вигляді літери U – хтось назвав її «коров'ячим язиком», що огинала узбережжя Південно-Китайського моря майже до Нідерландської Ост-Індії, сучасної Індонезії. Усе, що розташовується в межах цієї лінії, стверджував географ, належить Китаю, зазначив відомий американський дослідник Д. Єрґін [2, с. 166]. Створена майже дев'ять десятиліть по тому карта Бай Мейчу і досі відіграє визначальну роль у боротьбі за Південно-Китайське море. У 1947 і 1948 роках, уже після Другої світової війни, націоналістичний уряд Чан Кайші, спираючись безпосередньо на карту Бай Мейчу 1936 року, опублікував нову карту, яка засвідчувала контроль Китаю над Спартлі, а також Парасельськими островами і далі вниз аж до мілини Джеймса, неподалік від узбережжя сучасної Малайзії. Після перемоги в 1949 році на материку Мао Цзедун і проголошення створення КНР новий комуністичний уряд затвердив карту Бай Мейчу, окресливши свої претензії на Південно-Китайське море. Сьогодні ця китайська карта (та її погляд на історію) відома як «Карта дев'яти пунктирів» (рис. 1). У 2013 році було оголошено, що карта Бай Мейчу «глибоко закарбована в серцях і головах китайського народу», – пише Д. Єрґін [2, с. 167].

Протистояння на Південно-Китайському морі точаться передусім навколо островів і пов'язане з визначенням поняття «територіальні води». Його можна зрозуміти у світлі трьох основних конфліктів. Передусім кому належать дрібні клаптики суходолу, які випинаються з-під води в Південно-Китайському морі. Важливість цього питання в тому, що з володіння клаптиками суходолу впливає юрисдикція і над водами навколо. Це питання виникає насамперед між Китаєм і країнами Південно-Східної Азії. Китайці стверджують, що їхня претензія на суверенітет над островами в Південно-Китайському морі глибоко вкорінена в історії. Друге питання полягає в тому, чи Південно-Китайське море, тобто його води, це міжнародні води, відкрите море чи частина національної території Китаю. Воно викликає занепокоєння в країнах регіону, тих державах, чії торгові шляхи пролягають цими водами, а також у комерційних перевізних компаній та флотів світу. Третє питання пов'язане з ВЕЗ – Виключною економічною зоною. Концепцію ВЕЗ запровадила Конвенція ООН з морського права 1982 року. ВЕЗ відрізняється від територіальних вод, які звичай сягають 12 морських миль (або 22 кілометрів) від берега. ВЕЗ простягається на 320 кілометрів від берега. Більшості країн ВЕЗ надає лише

економічні права – на вилов риби у водах, нафту й газ та корисні копалини під морським дном. Китайці ж стверджують, що ВЕЗ дає їм право також контролювати рух суден цими водами. Це веде до потенційного зіткнення між двома найбільшими війсьними державами у світі, Сполученими Штатами і Китаєм [2, с. 168–173]. КНР була визнана у США «стратегічним конкурентом».

Рис. 1. Південно-Китайське море і «дев'ятипунктирна лінія» [1, с. 177]

Як відмітив український синолог і філософ В. Кіктенко, оцінка гео-економічних можливостей тієї чи іншої країни, так само, як і її геополітичних можливостей, визначається скоріше не як аналіз витрат і вигод, а як пошук кращих альтернатив. На його думку, Пекін стверджує, що проєкт «Нового Шовкового шляху» (або «Один пояс, один шлях») створить додатковий обсяг торгівлі на суму \$2,5 трлн для 65 країн світу, а бюджет Азіатського банку інфраструктурних інвестицій (АБІІ) порівнюється до плану Маршалла для Європи після закінчення Другої світової війни. Слід зазначити, що Китай не пропонує щось принципове

нове, а діє згідно з відомими гео економічними та геополітичними практиками, які використовували США та Велика Британія в період, коли вони домінували в глобальній економіці [3, с. 42–43].

Але такі підходи іноді дають «збій». Наприклад, Філіппіни нещодавно вийшли з китайської ініціативи «Один пояс, один шлях» через відсутність реакції з боку Китаю на запити щодо фінансування залізничних проєктів. Цей крок відбувається на тлі тривалої напруженості між двома країнами через територіальні суперечки в Південно-Китайському морі. Нещодавній інцидент, коли китайський корабель берегової охорони протаранив філіппінське рибальське судно біля мілини Аюнгін, посилив цю напруженість, хоча він і не був названий причиною виходу з проєкту [4].

Насамкінець зазначимо, що, як стверджує В. Юрчишин (Центр Разумкова) [5], сьогодні у лідерів світової спільноти на порядку денному стоїть формування і зміцнення альянсів «дружніх країн». Звичайно, утворення таких альянсів та блоків суттєво прискорює фрагментацію єдиного світового, регіонального й економічних середовищ. Такі епізоди фрагментації наразі спостерігаються в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, висхідні країни якого, з одного боку, демонструють високу економічну динаміку, з іншого – ще не остаточно визначилися у власних стратегічних партнерах і союзниках, чим привертають увагу країн-лідерів уже сформованих угруповань. Це стосується, зокрема, і країн, що мають національні інтереси щодо Південно-Китайського моря. Також із метою розширення і прискорення своєї впливовості в Азійсько-Тихоокеанському регіоні Китай активізував вироблення низки лідерських ініціатив як гуманітарної чи цивілізаційної спрямованості, так і безпекового характеру. Так, з одного боку, створюються платформи під назвами «Зелений шовковий шлях», «Шовковий шлях охорони здоров'я», «Полярний шовковий шлях» тощо. З іншого – Китай сформував низку геополітичних ініціатив, які спрямовані на посилення власної світової архітектури безпеки, хоча й утворюють альтернативний світовий і регіональний економічні порядки.

Принагідно також вкажемо, що у своїй роботі «Кілька штрихів до геополітичної стратегії Китаю» український дослідник геополітики Т. Возняк розглядає стратегію, яку використовує Китай у своїй геополітичній стратегії, у різних її аспектах і складових [6]. Проте це важливе питання ще потребує окремого поглибленого вивчення.

Література:

1. Ісаєв Дм. Історичні карти в геополітичному моделюванні. Історико-географічні дослідження в Україні : зб. наук. пр. 2015. № 13. С. 197–216.

2. Єрґн Д. Нова карта світу. Енергетика, клімат, конфлікти / пер. з англ. Остап Гладкий. Київ : Лабораторія, 2022. 488 с.

3. Кіктенко В. О. Геоекономічне зростання Китаю у сучасному світі. Стенограма наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 22 лютого 2017 року. Вісн. НАН України, 2017, № 4. С. 42–53.

4. Українська асоціація китаєзнавців. URL: [t/me/UkrainianSinologists/6839](https://me/UkrainianSinologists/6839).

5. В. Юрчишин. Прискорення фрагментації під впливом «шовкових шляхів». URL: <https://razumkov.org.ua/statti/pryskorennia-fragmentatsii-pid-vplyvom-shovkovykh-shliakhiv> (дата звернення: 07.10.2023).

6. Возняк Т. Кілька штрихів до геополітичної стратегії Китаю. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/voznyak/61f552eb01ed0/> (дата звернення: 25.10.2023).

УДК 331.108.2:004(510)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-347-0-67>

Череп А. В.

ORCID: 0000-0001-5253-7481

доктор економічних наук, професор,

заслужений діяч науки і техніки України,

Академік академії наук вищої освіти України,

завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

Череп О. Г.

ODCID: 0000-0002-3098-0105

доктор економічних наук, професор,

професор кафедри управління персоналом і маркетингу

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

ЦИФРОВЕ УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ ЯК НОВА РУШІЙНА СИЛА ЯКІСНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ КИТАЮ

Ключові слова: цифрове управління людськими ресурсами, електронне управління, трансформація концепції УЛР.